

اهمیت نماز شب در آیندهی قرآن

غلامرضا آبگشا^۱، علی کرمی^۲

۱. ابواب جمعی اداره کل آموزش و پرورش استان فارس، واحد آموزش و پرورش گله دار،

استاد دانشگاه آزاد اسلامی، گروه علوم تربیتی، واحد گله دار، فارس، ایران

Abgoshal353@gmail.com

۲. ابواب جمعی اداره کل آموزش و پرورش استان فارس، واحد آموزش و پرورش گله دار،

استاد دانشگاه آزاد اسلامی، گروه علوم تربیتی، واحد گله دار، فارس، ایران

alialamarvdasht@gmail.com

چکیده

مقاله حاضر به بررسی اهمیت نماز شب در آیندهی قرآن پرداخته و به روش تحلیلی - توصیفی به بررسی مفاهیم پرداخته و در پایان نتیجه گیری شده و پیشنهاداتی ارائه می شود. مزیت و برتری بعضی از زمانها، برای دعا و استجاب از درگاه خداوند است. دوام سحر خیزی از شیوه های تقوا پیشگان است. هفتاد مرتبه استغفار در سحرگاهان شیوهی تقوا پیشگان است. نماز خواندن در سحرگاهان شیوه تقوا پیشگان است. کسی که یک سال در نماز وتر، هفتاد بار «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي وَأَتُوبُ إِلَيْهِ» بگوید، از مستغفرین در سحرگاهان است. در آخر شب که چشم غافلان در خواب است، و محیط از هر نظر آرام، قال و غوغای زندگی مادی فرونشسته، عواملی که فکر انسان را به خود مشغول دارد، خاموش است بر می خیزند و به درگاه خدا می روند، در پیشگاه معبود به راز و نیاز می پردازند، نماز می خوانند و مخصوصاً از گناهان خود استغفار می کنند.

واژه های کلیدی: نماز شب، قرآن، تقوا، استغفار.

مقدمه

آری! آنها به هنگامی که در چشم غافلان در خواب است مقداری از شب را بیدار می‌شود، و در آن هنگام که برنامه‌های عادی زندگی تعطیل است و شواغل فکری به حداقل می‌رسد، و آرامش و خاموشی همه جا را گرفته و خطر آلودگی عبادت به ریا کمتر وجود دارد، خلاصه بهترین شرایط حضور قلب فراهم است، با تمام وجودشان روی به درگاه معبود می‌آورند و سر بر آستان معشوق می‌سایند و آنچه در دل دارند با او در میان می‌گذارند، با یاد او زنده‌اند و پیمان قلب خود را از مهر او لبریز و سرشار دارند (جمعی از نویسندگان زیر نظر ناصر مکارم شیرای، همان، ج ۱۷ ص ۱۴۴-۱۴۶). سحر در اصل به معنی پوشیدن و پنهان بودن است، چون در ساعات آخر شب پوشیدگی خاص بر همه چیز حکومت می‌کند. در اوقات شبانه روزی تنها به وقت «سحر» اشاره شده است، درحالی که استغفار و بازگشت به سوی خدا در همه حال مطلوب است، این برای آن است که سحر به خاطر آرامش و سکوت و تعطیل کارهای مادی و نشاطی که بعد از استراحت و خواب به انسان دست می‌دهد، آمادگی بیشتر برای توجه به خداوند به انسان می‌بخشد و این معنا را به آسانی با تجربه می‌توان دریافت حتی بسیاری از دانشمندان برای حل مشکلات علمی از آن وقت استفاده می‌کردند، زیرا چراغ فکر و روح انسانها در آن وقت از هر زمان پرفروغتر و درخشانتر است و از آنجا که روح عبادت و استغفار، توجه و حضور دل می‌باشد، عبادت و استغفار در چنین ساعتی از همه ساعات گرانباتر است (جمعی از نویسندگان زیر نظر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ۱۳۸۰، ج ۲، صص: ۳۴۴ و ۳۴۵).

خصوصیات پرهیزکاران

«الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ» (آل عمران / ۱۷) پرهیزکاران کسانی هستند که استقامت و پایداری می‌ورزند و راست می‌گویند و اهل خضوع (در برابر خداوند) هستند و در راه او انفاق می‌نمایند و در سحرگاهان استغفار می‌نمایند. خداوند خودش شفاعت را برای اولیاء پسندیده است نه آنکه اولیای الهی نسبت به بندگان از خدا مهربان‌تر باشد (قرائتی، محسن، تفسیر نور، ۱۳۸۳، ج ۷، ص ۱۰۶). از امام صادق (ع) در تفسیر این آیه نقل شده است که فرمود: «کسی که در نماز و تر هفتاد بار بگوید «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ» و تا یک سال بر این عمل مداومت کند، خداوند او را جزو استغفار کنندگان در سحر «وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ» قرار می‌دهد و حتماً او را مشمول عفو خود می‌سازد» (قرشی، ع.، ۱۳۵۴).

مزیت سحر

کسی که چهل شب در آخر قنوت نماز و تر صدبار «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ» بگوید، از مستغفرین در سحر است (نوری، ح.، بی‌تا). در این آیه ایشان را به داشتن سه خصلت ممتاز توصیف کرده که تقوای

هیچ متقی خالی از آنها نیست. ۱. صبر و اینکه این صفت اول ذکر شده که مقدم بر خصلت‌های دیگر است. ۲. مراد از آن همان راستگویی و بس و خدا دانای قوت و کلمه‌ی قنوت به معنای خضوع برای خدای سبحان است که شامل عبادات و اقسام اطاعت‌ها می‌شود و کلمه‌ی انفاق که منفقین اسم فاعل از آن است عبارت است از دادن مال به کسی که مستحق آن است. ۳. منظور از کلمه استغفار در سحرها نماز شب و استغفار در آن است و روایات وارده استغفار در اسحار را به نماز شب، و استغفار در قنوت آخرینش که همان یک رکعت وتر است تفسیر نموده‌اند (طباطبائی، محمد حسین، ۱۳۶۳، ج ۳ ص ۱۷۶).

وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ

در معنای «وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ» نظرهایی ارائه شده است: بعضی از آن را به نماز گزاران در سپیده‌دمان معنا کرده‌اند و این مفهوم در بیانی از حضرت رضا (ع) نیز روایت شده است. و پاره‌ای نیز بر آنند که اینان کسانی هستند که به هنگام سحر نماز می‌گزارند، و آنگاه آموزش خدا را می‌طلبند (طبرسی، فضل الله، ۱۳۵۰، ج ۳، ص ۲۰۳) فخر رازی گوید: «سحر قبل از طلوع فجر است و مقصود کسی است که در شب نماز می‌گزارد و بعد از آن استغفار می‌کند» و «وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ» در شب نماز می‌خوانند، و استغفار در سحرگاهان در ازدیاد ایمان تأثیر بسزایی دارد (فخر رازی، تفسیر کبیر، ۱۴۱۳، ج ۴، ص ۱۴۰). سیوطی نیز در تفسیر این آیه به اهل نماز، نماز گزاران و کسانی که در نماز صبح شرکت می‌جویند اشاره کرده عقیده دارد کسانی در آخر شب هفتاد بار استغفار کنند از مستغفرین به شمار می‌آید، وی سپس به سخن داوود (ع) به جبرئیل که پرسید چه شبی برتر است و سخن جبرئیل به حضرت داوود (ع) که عرش خداوند که در سحرگاهان به لرزه در می‌آید اشاره کرده است (سیوطی، الدر المنثور، بیتا، ج ۲، ص ۲۹۶).

پاداش سحر خیزان و نیکوکاران

در این آیه خداوند و شب زنده‌داری را از مصادیق نیکو کاری دانسته و عشق و علاقه متقین به شب زنده‌داری را این گونه بیان می‌فرماید: «كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ» (ذاریات / ۱۷ - ۱۸) «یهجعون» از ماده‌ی «هجو» به معنی خواب شبانه است، از نظر برخی منظور این است که آنها اکثر شب را بیدار بودند و کمی از شب را می‌خوابیدند (جمعی از نویسندگان زیر نظر ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ۱۳۸۰، ج ۲۲، ص ۳۲۱ - طبرسی، فضل بن حسن، همان، ج ۹، ص ۱۵۵). دومین وصف آنها را چنین بیان می‌کند، آنها پیوسته در سحرگاهان استغفار می‌کردند: «وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ» (ذاریات / ۱۸). بسیاری معتقدند که منظور از استغفار در اینجا همان «نماز شب» است، از این جهت که «قنوت نماز وتر» مشتمل بر استغفار است. در روایتی نیز آمده است پیغمبر گرامی اسلام (ص) فرمود: «إِنَّ آخِرَ اللَّيْلِ فِي التَّهَجُّدِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَوَّلِهِ، لِأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ» آخر شب برای تهجد، نزد من محبوبتر است از آغاز آن، زیرا که خداوند می‌فرماید: «پرهیزکاران در سحرگاهان استغفار می‌کنند». (سیوطی، جلال

الدين، الدرالمثور، بی‌تا، ج ۶، ص ۱۱۳ - جمعی از نویسندگان زیر نظر ناصر مکارم شیرازی، همان، ج ۲۲، ص ۳۲۲). گروهی نیز این آیه را دستور به قیام شب دانسته و چرا که آنها کم می‌خوابند و قبل از عشاء نیز نمی‌خوابند و هنگام سحر استغفار می‌کنند (سیوطی جلال‌الدین، همان، ج ۹، ص ۲۹۷ - زمخشری، کشاف، ۱۴۱۴ق، ج ۶، ص ۴۱۱). و در حدیث دیگری از امام صادق (ع) می‌خوانیم: «كَانُوا يَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ فِي الْوَتْرِ سَبْعِينَ مَرَّةً فِي السَّحْرِ» نیکوکاران بهشتی در نماز وتر به هنگام سحر هفتاد مرتبه از خدا طلب آمرزش می‌کردند (جمعی از نویسندگان زیر نظر ناصر مکارم شیرازی: همان، ج ۲۲، ص ۳۲۱ - ۳۲۳). فخر رازی عقیده دارد که خواب آنها نیز عبادت است و کم‌خوابیدن باعث استغفار در سحرگاهان می‌شود «بِالْأَسْحَارِهِمْ يَسْتَغْفِرُونَ» یعنی تمام اوقات در حال عبادتند و در سحرگاهان استغفار می‌کنند (فخر رازی، همان، ج ۱۴، ص ۲۸۱ و ۲۸۴). از امام صادق (ع) در تفسیر آیه‌ی مذکور «كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ» چنین نقل شده است که «كَانُوا أَقْلَ اللَّيَالِي تَفَوُّتُهُمْ لَا يَقُومُونَ فِيهَا»؛ کمتر شبی بر آنان می‌گذشت که بیدار نشوند و عبادت نکنند (طوسی، ابوجعفر محمد بن حسن، همان، ج ۲، ص ۳۳۶). به باور برخی از مفسران پیشین منظور این است که آنان اندکی از شب را می‌خوابیدند و بیشتر ساعت‌های آن را به نماز و راز و نیاز با آن بی‌نیاز می‌پرداختند. این دیدگاه از امام صادق نیز روایت شده است (طبرسی، فضل بن حسن، همان، ج ۲۶، ص ۱۰۰۹). «مجاهد» بر آن است که آنان تمام ساعت‌های شب نخوابیده‌اند و منظور این است که اندکی از مردم بوده‌اند که شب را نمی‌خوابیدند و تا سپیده‌دم به نماز و دعا و تلاوت قرآن به شب زنده‌داری می‌گذرانیدند (طبرسی، فضل بن حسن، همان، ج ۶، ص ۱۰۰۹).

برخاستن از بستر برای نماز شب

«تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ» (سجده / ۱۶) پهلوهایشان از بسترها در دل شب دور می‌شود به پا می‌خیزد و رو به درگاه خدا می‌آورند پروردگار خود را با بیم و امید می‌خوانند، و از آنچه به آنها روزی داده‌ایم، انفاق می‌کنند. «تَتَجَافَى» از ماده‌ی (جفا) در اصل به معنی برداشتن و دور ساختن است «جنوب» جمع «جنب» به معنی پهلو است و «مضاجع» جمع «مَضْجَع» به معنی بستر است و دور شدن پهلو از بستر کنایه از برخاستن از خواب و پرداختن به عبادت پروردگار در دل شب (کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ۱۳۷۴ ق، ج ۲، ص ۲۰) قرآن کریم به یکی از صفات مؤمنین اشاره کرده می‌گوید: «پهلوهای آنان از بسترها در دل شب دور می‌شود به پا می‌خیزند و رو به درگاه خدا می‌آورند و به راز و نیاز با او می‌پردازند» (طوسی، ۱۴۱۴ه).

قیام در دل شب

«يَا أَيُّهَا الْمَرْمِلُ قُمْ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا * نَصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا * أَوْزِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا» (مزمل / ۱ - ۴). ای جامه به خود پیچیده شب را، جز کمی، به پا خیز، نیمی از شب را یا کمی از آن کم کن. یا بر نصف آن

بیفزا و قرآن را با دقت و تأمل بخوان. همان گونه که از لحن آغاز این سوره بر می آید دعوتی است آسمانی از پیامبر (ص) برای استقامت و آمادگی جهت پذیرش یک وظیفه بزرگ و سنگین که بدون خودسازی قلبی انجام آن ممکن نیست (زمخشری، محمود بن عمر همان، ج ۱۶، ص ۴۱۶)، می فرماید: ای جامه به خود پیچیده: شب را جز کمی به پا خیز: نیمی از شب را یا کمی از آن کم کن. جالب اینکه مخاطب در این آیات پیامبر اکرم (ص) است، ولی نه به عنوان «یا أَيُّهَا الرَّسُولُ» و «یا أَيُّهَا النَّبِيُّ» بلکه به عنوان «یا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ»، اشاره به این که دوران «جامه به خود پیچیدن» و در گوشه انزوا نشستن نیست، بلکه دوران قیام و خودسازی و آمادگی برای انجام رسالتی عظیم است (سیوطی، جلال الدین، همان، ج ۸، ص ۱۰۹). همانا مراد از نافله زیادی و مطلق زیادی دلالت بر داوطلبانه نماز خواندن ندارد و همچنین نافله در شب زنده داری پیامبر (ص) زیادی در اجر آن است و این مخصوص ایشان است و در حق غیر پیامبر واجب نیست ولی کفاره‌ی گناهانش است، اما پیامبر که گناهان قبل و بعدش بخشیده شده پس برای علو رتبه و درجه نماز می خوانده است (ابن قیم، زاد المعاد، ۱۴۱۸ ق، ج ۱، ص ۲۳۸).

فضیلت نماز شب

این آیات بار دیگر اهمیت شب زنده داری و نماز شب و تلاوت قرآن را در آن هنگام که غافلان در خوابند گوشزد می کنند. امام صادق (ع) فرمود: «انَّ مِنْ رُوحِ اللَّهِ تَعَالَى ثَلَاثَةٌ: التَّهَجُّدُ بِاللَّيْلِ وَأَفْطَارِ الصَّائِمِ وَلِقَاءِ الْأَخْوَانِ: «سه چیز از عنایات مخصوص الهی است: عبادت شبانه (نماز شب) و افطار دادن به روزه داران و ملاقات برادران مسلمان» (مجلسی، محمد باقر، ۱۴۰۳ ق، ج ۸۷، ص ۱۴۳) و در حدیث دیگری از همان حضرت می خوانیم که در تفسیر آیه‌ی: کارهای نیک اثر کارهای بد را از بین می برد اشاره دارند که: «نماز شب گناهان روز را از بین می برد» (مجلسی، محمد باقر، ۱۳۶۲، ص ۱۴۳).

تجدید نیرو به وسیله نماز شب

این آیات همچنان به بحث پیرامون بادت شبانه و آموزشهای معنوی در پرتو تلاوت قرآن در دل شب، ادامه می دهد و در حقیقت به منزله بیان دلیلی است برای آنچه در آیات قبل آمده است، می فرماید: «انَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلاً ...» (مزمّل / ۶) این دستور عبادت و تلاوت شبانه به خاطر آن است که برنامه‌ی عبادت و تعلیم شب پابرجاتر و با استقامت تر است. در آیه مورد بحث در کلمه‌ی «ناشئه» دو احتمال است، یکی اینکه مانند عافیت و عاقبت مصدر، و به معنای نشئه و حدوث و تکون باشد و دوم اینکه اسم فاعل از ماده‌ی نشئه باشد، که به موصوف خود اضافه شده، هر کدام که باشد مراد از آن شب است و اگر حادثه را بر شب اطلاق کرده نظیر اطلاق آن بر اجزای خلقت است (طباطبائی، محمد حسین، همان، ج ۲۰، ص ۹۹) و چه بسا به عقیده بعضی ها منظور از حادثه‌ی شب همان نماز شب است (آلوسی، روح المعانی،

۱۴۰۵ ق، ج ۲۹، ص ۱۰۴. از نظر برخی دیگر منظور از « و طء » مطابقت قلب با زبان است (زمخشری، محمود بن عمر، همان، ج ۴، ص ۶۳۸).

وصف شب زنده داری دانایان

قرآن کریم می‌فرماید: «کسی که در ساعات شب به عبادت و نماز خداوند و سجده و قیام مشغول باشد، انسانی شایسته با ارزشی است». «أَمَّنْ هُوَ قَانَتْ آتَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ» (زمر / ۹) آیا چنین کسی با ارزش است یا کسی که در ساعات شب به عبادت مشغول است و در حال سجده و قیام از عذاب آخرت می‌ترسد و به رحمت پروردگارش امیدوار است. در حدیثی که از امام باقر (ع) حضرت نقل شده است، می‌خوانیم که آیه «أَمَّنْ هُوَ قَانَتْ آتَاءَ اللَّيْلِ» به نماز شب تفسیر شده است (طباطبایی، محمد حسین، همان، ج ۲۳، ص ۴۹۴ - حسینی بحرانی، هاشم، البرهان فی تفسیر قرآن، ۱۴۱۵ ق، ج ۴، ص ۶۹) برخی از مفسرین در تفسیر این آیه می‌گویند: «قانت» یعنی کسانی که بر اطاعت خدا قیام می‌کنند چرا که ترس از آخرت و امید به رحمت الهی دارند، قنوت یعنی قیام و استناد به این حدیث می‌کنند «أَفْضَلُ الصَّلَاةِ طَوْلُ الْقَنُوتِ» و قنوت در وتر نیز به همین مناسبت است چون نمازگزار ایستاده است (زمخشری، محمود بن عمر، همان، ج ۶، ص ۴۹ - سیوطی، جلال الدین، همان، ج ۸، ص ۴۳۷).

نماز شب از ویژگی‌های عباد الرحمن

«وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا» (فرقان / ۶۴) آنها کسانی هستند که شبانگاه برای پروردگارشان سجده و قیام می‌کنند. در آیه فوق، به ویژگی آنها که عبادت خالصانه پروردگار را می‌کنند پرداخته و بیان می‌دارد: آنها کسانی هستند که شبانگاه برای پروردگانشان سجده و قیام می‌کنند، در ظلمت شب که چشم غافلان در خواب است و جایی برای تظاهر و ریا وجود ندارد، خواب خوش را بر خوش حرام کرده، به ذکر خدا و قیام و سجود در پیشگاه با عظمت او می‌پردازند؛ پاسی از شب را به مناجات با محبوب می‌گذرانند و قلب و جان خود را با یاد و نام او روشن می‌کنند. گرچه جمله «يَبْتَغُونَ» دلیل بر این است که آنها شب را با سجود و قیام به صبح می‌آورند، ولی معلوم است که منظور بخش قابل ملاحظه‌ای از شب است و یا اگر تمام شب باشد، در بعضی از مواقع چنین است، ضمناً تقدیم سجود بر قیام به خاطر اهمیت آن است، هر چند که در موقع نماز عملاً قیام مقدم بر سجود است (جمعی از نویسندگان زیر نظر ناصر مکارم شیرازی، همان، ج ۱۵، ص ۱۵۰) و این صفت، صفت عباد رحمان در روز است که در میان مردمند و اما صفت آنان در شب همان است که خداوند اشاره می‌دارد: «وَالَّذِينَ يُبْتَغُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا» کلمه بیتوته به معنای ادراک شب است (طباطبایی، محمد حسین، همان، ج ۱۵، ص ۳۳۲). آنان کسانی هستند که شب‌ها بیدار می‌مانند و در پیشگاه پروردگار خویش در حال قیام هستند و گاه در حال سجده و او را خالصانه و عاشقانه عبادت می‌کنند و از بارگاه با عظمت او پاداش می‌خواهند و یاری می‌جویند (طبرسی، فضل بن حسن،

همان، ج ۱۰، ص ۹۴). از نظر برخی مفسران این آیه دلالت بر شب زنده‌داری می‌کند یعنی آنان در شب نماز می‌گذارند و شبانگهان با خدایشان خلوت می‌جویند و بر قدم‌هایشان می‌ایستند و به علت ترس از خدا اشک از چشمانشان سرازیر می‌شود و پیشانی‌های خود را بر خاک می‌مالند و خداوند در این آیه به صفات عباد الرحمن که به خدای مشغول می‌شوند اشاره دارد (سیوطی، جلال‌الدین، همان، ج ۷، ص ۳۶۹ - فخر رازی، همان، ج ۱۱، ص ۳۶۵). از نظر زمخشری در تفسیر این آیه اصل بیتوته یعنی ادراک شب، چه فرد بخوابد چه نخوابد و گفته شده هر فردی از مقداری از قرآن در نماز شب بخواند گر چه کم باشد و در حقیقت شب را با سجود و قیام سپری نموده و خداوند آنان را به قیام شب توصیف نموده است (زمخشری، محمود بن عمر، همان، ج ۴، ص ۴۸۰).

نتیجه گیری

از آنچه بیان گردید نتیجه گرفته می‌شود که مؤمنان راستین بعد از نماز مغرب و قبل از نماز عشاء به بستر نمی‌روند مبادا خواب آنها را بگیرد و نماز عشايشان از دست برود، زیرا در آن زمان معمول بوده که در آغاز شب به استراحت می‌پرداختند و نماز مغرب و عشاء را طبق دستور استحباب جدائی میان نمازهای پنجگانه از هم جدا می‌کردند و هر کدام را در وقت فضیلت خود به جا می‌آوردند، هر گاه بعد از نماز مغرب و قبل از وقت عشاء می‌خوابیدند ممکن بود برای نماز عشاء بیدار نشوند. قرآن مجید برای شب بیداران ارزشی بس بلند قائل است و بیداری شب را برای عبادت از علائم عاشقان و عابدان و متصفان به محبت محبوب حقیقی عالم می‌داند زیرا نماز شب حالت معنوی در جان و دل انسان ایجاد کرده و آثارش در روح انسان عمیق تر و دوامش بیشتر است، در آغازین روزهای نزول وحی الهی خداوند متعال به پیامبر فرمان دادن که به شب زنده‌داری پایبند باشد از آن رو مؤمنان دل‌باخته همواره تلاش می‌کردند فرمان الهی را به بهترین شکل ممکن انجام دهنده در نتیجه گروهی در این کار راه افراط پیمودند و خداوند متعال در این امر تسهیلاتی قائل شد و در نهایت آن را برای رسول خدا افزون بر نمازهای پنج‌گانه واجب و خاص و برای مؤمنان مستحب مقرر گردید.

پیشنهادات کاربردی

«اسحار» جمع «سحر» در اصل به معنی «پوشیده و پنهان بودن» است، و چون در ساعات آخر شب، پوشیدگی خاصی بر همه چیز حاکم است سحر نامیده شده است. واژه «سحر» (بر وزن شَعْر) نیز چیزی گفته می‌شود که چهره‌ی حقایق را می‌پوشاند و یا اسرار آن از دیگران پوشیده است، لذا در این خصوص پیشنهاد می‌شود:

- نماز شب به تنهایی کافی نیست کمالات دیگری نیز لازم است.
- سحر گاهان، مناسبترین زمان برای استغفار و طلب آمرزش از درگاه خداوند است.

– خوبی و کمال را از هر گروه و طایفه‌ای که باشد بپذیر و بدان اقرار کنیم و در کار انتقاد از دیگران از خوبی‌های آنان غافل نشویم.

– در راه بندگی و عبودیت خدا خاضع و فروتن باشید و بر این کار مداومت بدارید.

فهرست منابع و مأخذ

- قرآن کریم.
- ابن قیّم، (۱۴۱۸)، زاد المعاد، کویت، احیاء التراث الاسلامی
- آلوسی، روح المعانی، (۱۴۰۵ ق)، بیروت، احیاء التراث عربی.
- جمعی از نویسندگان زیر نظر ناصر مکارم شیرازی، (۱۳۸۰)، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب اسلامیه.
- حسینی بحرانی ه.، (۱۴۱۵ ق)، تفسیر برهان، تهران، بنیاد بعثت
- زمخشری، محمود بن عمر.، (۱۴۱۴ ق)، الکشاف عن حقایق غوائض التنزیل، قم، مکتب الاعلام الاسلامی.
- سیوطی، جلال الدین.، بی تا، الدر المنثور، بیروت، دارالمعرفه
- طباطبائی، محمد حسین، (۱۳۶۳) المیزان، مترجم محمد باقر موسوی همدانی، بنیاد علمی و فکری علامه طباطبائی،
- طبرسی، فضل بن حسن.، (۱۳۵۰)، مجمع البیان، تهران، انتشارات فراهانی
- طوسی، محمد بن حسن، (۱۴۱۴ ه) آمالی، قم، دار الثقافه
- طوسی، محمد بن حسن، (۱۴۰۱ ق)، تفسیر تبیان، قم، مکتب الاعلام اسلامی.
- فخر رازی، (۱۴۱۳ ق)، تفسیر کبیر، انتشارات مکتب الاعلام الاسلامی
- قرائتی، م.، (۱۳۸۳)، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگي درسهایی از قرآن.
- قرشی، ع.، (۱۳۵۴)، قاموس قرآن، دارالکتب اسلامیه.
- کلینی، م. ی.، (۱۳۷۴ ق)، اصول کافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- مجلسی، م. ب.، (۱۴۰۳ ق)، بحار الانوار، الوفا
- مجلسی، م. ب.، (۱۳۶۲)، حلیه المتقین، انتشارات رشیدی
- نوری، ح.، بی تا، مستدرک الوسائل، تهران، مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان.

